

Vintergatsmusik

Jag börjar med ett erkännande: första gången jag hörde International Harvester blev jag inte överdrivet imponerad. Det var sommaren 1989, jag hade just fyllt 15 och var redan djupt försjunken i den psykedeliska musiken, i synnerhet den amerikanska varianten, men ”Klockan är mycket nu” lät i mina öron ändå mest som en kuriositet och mina dagdrömmar fylldes tveklöst mer av Avalon Ballroom och Haight-Ashbury än Klubb Filips och Gärdesfester.

I ungefär samma veva lärde jag känna en annan ung excentriker, Jonathan, och vi pratade ibland på gymnasieskolans raster om musik från sent 60- och tidigt -70-tal. Jonathan intresserade sig för brittiska akter – Soft Machine, Gong, Henry Cow – medan jag tungomålstalade om Mu. Vi lånade lite skivor av varandra och spelade in ett par kassetter med sådant som den andre borde höra. Jag misstänker att det fortfarande, drygt 30 år senare, är den enda gången Pugsley Munion förekommit på ett blandband skapat i västerbottnisk obygd. De imponerade dock inte synbart på Jonathan, trots att jag medvetet valt den minst konventionellt rockiga låten.

Bland de grupper och artister jag fick mig till livs fanns bland andra Träd, gräs och stenar och Arbeta och fritid. Störst intryck gjorde emellertid Thomas Wiehes ”Raga vid det relativas nollpunkt” och ”Eremiten”. Några år senare fick jag veta att Wiehe inte alls blivit en eremit, utan bodde i Lund; besvikelsen var påtaglig. När jag och Jonathan pratade om all denna musik, så hemlig och okänd bland våra jämnåriga, minns jag att han en gång sade att han fann det märkligt bakvänt att jag börjat med de utländska banden istället för de svenska.

Hösten 1991 bildade jag och min kompis Anders The Spacious Mind. Inom kort hade en ny, utvidgad sättning tagit form: Anders hoppade av under våren 1992, Henrik, Thomas och David anslöt efter några månader. Redan året därpå spelade vi in vår första skiva, ”Cosmic Minds at Play”. Jag hade självsvåldigt och en smula orättfärdigt tagit på mig rollen som en slags överstepräst och på så vis blev det vanligen de band jag tyckte bäst om för tillfället som nämdes i intervjuer. Första gången vi figurerade i lokalpressen pratade jag om brittisk folkmusik – Tudor Lodge och Forest – men annars var det allt som oftast San Francisco-banden som angavs som influenser. Man kan däremot inte säga att det framkom särskilt tydligt i den musik vi gjorde då, den ekade snarare av Hawkwind, Pink Floyd, Tangerine Dream (prefixa samtliga med ”tidiga”).

Svenska föregångare skänkte vi sällan en tanke, men jag kommer ihåg att jag och Henrik diskuterade vem som gjort den mest drömska musiken och han menade att det var på Bo Hanssons ”Sagan om ringen” den stod att finna (jag å min sida anförde Gandalfs självbetitlade skiva från 1969). Vi pratade även ofta om den duoplatå på svenska vi skulle göra, ”Svampsåsong”, men den är till dags dato ännu oinspelad.

Parallellt med att bandet tog form hyste jag en längtan efter att flytta ut på landet (på en av kassetterna jag spelade in till Jonathan fanns Quicksilver Messenger Services låt ”Shady Grove” med, där några av textraderna lyder ”If you've been watching the city streets / They don't seem to get much greener / But I know where we're going to / Our heads will feel much cleaner”; på bandet jag fick tillbaka hade Jonathan spelat in ”Uppå landet” med Gunder Hägg och på en bifogad lapp stod att läsa ”Se det som en kommentar på Quicksilver”).

De små förfallna torp jag försökte få hyra blev det aldrig något av med, det skulle dröja ända till 2004 innan jag fann min plats på landet, men jag planerade ständigt för hur flytten skulle ske, och dessa drömmar manifesterade sig bland annat i våra titlar, texter och på omslagen. Många av mina favoritskivor var för övrigt fyllda med band som poserade på verandor, i skogsdungar, på ängar och jag spenderade timmar med att titta på dem, fantiserande om att vara del i vad jag uppfattade som ett ruralt himmelrike på jorden – men nästan undantagslöst av amerikanskt eller brittiskt snitt. Där och då tänkte jag inte så mycket på just den aspekten, men när jag 1994 hittade ett par exemplar av Träd, gräs och stenars ”Rock för kropp och själ” på Skellefteå stadsbiblioteks utförsäljning av sina LP-skivor var det en smärre uppenbarelse: allt jag drömt om i ett onåbart Kalifornien hade

funnits även här, men förpackats i en genuint *ursvensk* form. Omslaget med bandet ståendes i morotsraderna förblir något av det mest magnifika jag sett i fråga om jordig motkultur, och innerpåsen med de små fotografierna och handskrivna kommentarerna öppnade en ny värld för mig. Inget mindre än så.

Året efter hade jag och resten av bandet ytterligare en uppenbarelse, vi hörde för första gången Älgarnas trädgård. I december 1994 hade vår andra skiva, "Organic Mind Solution", släppts och det påstods i någon utländsk recension att vi inspirerats av just Älgarnas trädgård. När vi spelade in skivan var de dock blott ett perifert namn vars musik ingen av oss upplevt, men vid en lyssning på "Saturnus ringar" rådde ingen tvekan – här var ett svenskt band som hämtat sina klanger från samma mylla som vi, bara drygt 20 år tidigare. Lika underbar som musiken var, lika många var frågorna den gav upphov till, inte minst den om vad mer det fanns att hämta i vårt eget lands dimhöljda förflutna.

Jag hade nu lärt känna flera av de äldre lokala flummarna och börjat köpa deras skivsamlingar, och under tiden jag bläddrade bland plattorna berättade de krigshistorier från åren 1967-72. De flesta av de klassiska banden hade spelat i Skellefteå, på Folkets park eller i någon skola. Träd, gräs och stenars konsert på Pansalen var uppenbarligen mytomspunnen i dessa kretsar och det gladdde mig mycket att inspelningar därifrån plockades med som bonusspår i den LP-box som gavs ut 2016.

1999 spelade vi för första gången hos Skogsnäskollektivet. Lillis, en av grundarna, sade att vi lät som en korsning mellan Träd, gräs och stenar och Iron Butterfly. Träden skulle spela på Skogsnäs några veckor senare. I samma veva gick en dokumentär om kollektivet på tv och Taråbergsdramat blev mig känt. På skivan som spelades in till stöd för taråbergarna medverkade Bo Anders Persson på fiol. Det kändes som om mängder av osynliga trådar mellan nu och då hade börjat haka i varandra, år och toner flöt genom landet, Klarälvens vatten rann även i Skellefteälven och Mångbyån. Vi var inte längre bara en udda utpost, vi var en länk i en kedja som förvisso låg rostig och bortglömd i gräset, men den var fortsatt obruten och stark.

År 2000 spelade vi tillsammans med bland annat Träd, gräs och stenar på 30-årsfirandet av Gärdesfesten, nu på Skeppsholmen, i Stockholm, och den hösten spelade vi med dem i Umeå. Några år därefter framträdde båda banden på Trästockfestivalen i Skellefteå, Niklas var enrollerad i vårt senaste och sannolikt sista medlemsbyte, Träden skulle följa oss på stora scenen. När banden efter vår spelning möttes bakom förstärkarna kommenterade Bo Anders att "Ni är väldigt *envetna*". Ska han säga!

Under alla de år som gått sedan vi började spela, och sedan mina egna små arkeologiska utgrävningar tog sin början, har det hänt en hel del runt den svenska psykedeliska och progressiva musiken och dess plats i universum. Till att börja med har den blivit erkänd, världen över. Böcker och återutgåvor har spritt information och musikalisk tillgänglighet på ett vis jag aldrig kunde föreställa mig där jag satt på biblioteken i Lövänger och Skellefteå med dammiga arkivböcker och repiga skivor framför mig. Jag kan sörja den sortens avmystifiering, men tillstår att i det stora hela är den mer bra än dålig. Om inte annat för att musiken förtjänar att lyftas fram i ljuset, att nå nya lyssnare som förtrollas av de märkliga ljudskapelserna från förr.

Samtidigt har jag för egen del inte rört mig så våldsamt långt från min utgångspunkt, jag har alltså en påtagligt amerikansk slagsida när det gäller den musik jag föredrar. Det finns mängder med bra och intressant svensk musik, men jag *drabbas* inte lika hårt av exempelvis Samla mammas manna eller Sogmusobil som jag gör av Grateful Dead och Golden Dawn; de förra tassar runt hjärtgångarna, de senare stövlar rakt in i dem. Men det finns undantag. Första Fläsket brinner, andra och tredje Kebnekajse, Kvartetten som sprängde, Joakim Skogsberg, Peps "Sweet Mary Jane", första Ragnarök, Stenblomma, b-sidan på Olof Anderssons gåtfulla "Så lutar sig dagen...", liksom några fler. Och så det lilla kluster av människor som för mig utgör svensk rockmusiks – ett begrepp här använt i sin allra mest eklektiska form – absoluta fulländning: Pärson Sound/International

Harvester/Harvester/Träd, gräs och stenar/Hot Boys. Måhända har den uppmärksamme läsaren redan anat att det var hit jag var på väg.

Jag förbryllas ännu över vad dessa grupper åstadkom. Hur deras musik bär en så omisskännlig prägel att den aldrig kan misstas för något annat. Hur deras tankar om gemenskap, konst, politik, landsbygd fortfarande är så oerhört aktuella idag. Hur dessa kringstrykande musiksällskap (som de beskrev sig på ett slags flygblad cirka 1971; jag har ett sådant inramat på väggen i trappen) samlar så mycket av det jag tycker är viktigt i livet. Poesi, odling, naturvård och miljömedvetenhet, och inte minst fri musik och fria liv. Det är det jag ser i ”Rock för kropp och själ”-omslaget, det är det jag hör i ”Sov gott Rose-Marie” och det är det jag förnimmer i ylandena som dyker upp som avgjort rituella inslag i det storslagna mullret. Alla måste ha sin mat – kom vi gör den tillsammans!

I ärlighetens namn vet jag inte riktigt hur det jag skrivit om här upplevs av mina bandkamrater. Kanske har det av dem på sätt och vis mest uppfattats som disparata trådar ur den väv av musik jag försökt tvinga på dem genom åren - ”Här! Lyssna på Mad River!” - utan att jag nödvändigtvis varit så framgångsrik i mitt missionerande.

Men jag misstänker att det specifikt svenska uttryck jag nämnde tidigare ibland har gjort att vi som musikalisk enhet haft lättare att ta till oss Träd, gräs och stenar *et al.* än många utländska band. Där finns något som intensivt minner om mänsklig värme och närhet, något som inte är filtrerat genom geografiska avstånd, stora scener eller sorgliga rockstjärnemanér. Antagligen är det därför vi oftare refererar till Torbjörn Abelli än Jack Casady när vi pratar basgångar, om jag ska ge ett konkret exempel på influenser.

Men det låter sig i allmänhet inte entydigt beskrivas, det är långt mer subtilt än så. Vi spelar alla vidare på samma sång, ibland för hela världen, ibland bara för oss själva. Ibland är det ingen alls som hör. Och möjligen hade Jonathan rätt när han sade att det var bakvänt att inte börja med den svenska musiken, men han hade också fel – för den var redan där, omslutande oss, tålmodigt väntande på att vi skulle förstå det.

Och sedan och till sist, som ett PS, med blinkningar till både Thomas T och Thomas G - Gary Snyder som skrev i Sköldpaddson:

*Innan det dagas: medicinsånger
väver coyote,
drömmer nät - andekorgar -
vintergatsmusik*

(Översättning: Reidar Ekner)

Jens Unosson
2024-04-21